

Genealogia i entorns empresarials

Enric Escayola i Solsona

Enginyer Químic IQS

Diplomat en genealogia a la SCGHSVN

Membre de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària.

Resum: Sovint, en els darrers segles i especialment en el nostre país, dins una recerca genealògica trobem individus, famílies o nissagues que es remunten a varies generacions, lligades a empreses que poden anar des de la petita botiga a la gran empresa. En el present treball s'exposen les característiques particulars d'aquest tipus de recerca, així com les fonts que es poden consultar.

Paraules clau: genealogia, gremi, botiga, fàbrica, indústria, empresa

Resumen: A menudo, en los últimos siglos y especialmente en nuestro país, dentro de una búsqueda genealógica encontramos individuos, familias o alcurnias que se remontan a varias generaciones, ligadas a empresas que pueden ir desde la pequeña tienda a la gran empresa. En el presente trabajo se exponen las características particulares de este tipo de búsqueda, así como las fuentes que se pueden consultar.

Palabras clave: genealogia, gremio, tienda, fábrica, industria, empresa

Abstract: In the past centuries and especially in our country, in a genealogical research there often are individuals, families or lineages going back several generations, linked to an enterprise that can range from a small shop to a big business. In this paper we describe the characteristics of this type of research and sources available.

Keywords: Genealogy, guild, shop, factory, industry, enterprise

Résumé: Souvent, les derniers siècles durant et spécialement dans notre pays, nous trouvons des individus, des familles ou des lignées, lors d'une recherche généalogique, qui remontent à plusieurs générations, reliées à des entreprises qui peuvent aller depuis le petit commerce jusqu'à la grande entreprise. Dans ce travail on expose les caractéristiques particulières de ce genre de recherche, ainsi comme les sources qui peuvent être consultées.

Mots clés: généalogie, corporation, commerce, usine, industrie, entreprise

Genealogia i entorns empresarials

Introducció: Quan portem a terme una recerca genealògica podem trobar-nos en la conveniència de complementar les dades genealògiques i biogràfiques d'una persona o família amb dades sobre la tasca portada a terme en una o més empreses. Potser ens preguntarem: d'on va sortir la idea?, com va créixer el seu patrimoni?, fins a on va tenir importància en altres fets familiars?, per què va acabar?, etc., i tal vegada voldríem tenir constància gràfica dels llocs o dels productes.

En primer lloc direm que aquesta tasca es complementària de la genealogia que convé haver realitzat prèviament a fi de tenir ben situats els individus (parens, fills, avis, germans, oncles, cosins), cosa que haurem fet evidentment amb les fonts habituals (dades familiars, registres sacramentals i civils, escriptures notarial, etc.) i per tant no em referiré de nou a elles.

En segon lloc, i a fi de situar-nos, cal dir que el primer codi de Comerç "modern" data de l'any 1829 a Espanya, i que resulta modificat l'any 1885. Aquest tindrà una gran durada fins a finals del segle XX, si bé parcialment modificat en la "Ley de Suspensión de Pagos de 1922", que es va reglamentar el 1919 i un nou reglament del registre Mercantil el 1956. Finalment apareix la "Ley de Sociedades Anònimas" el 1951, separant-se de la "Ley de Sociedades de Responsabilidad Limitada (S.L.)", que s'actualitza el 1989 i recentment s'ha transformat en "Ley de Sociedades de Capital". Enmig nombrosos afegits i reformes de reglaments.

El Codi de Comerç de 1885 definia tres tipus d'empreses no individuals: les col·lectives (més d'un soci) on la raó social d'aquestes era per exemple: X, Y, Z fàbrica de..., les comanditàries, on la raó social era X, Y, i cía (i Companyia) i les anònimes, on la raó social podia ésser un nom propi, "hijos de..." ó simplement un nom o marca comercial, seguit de les lletres S.A.

Amb el temps, i atenent la quantitat mínima de capital per constituir-se i diverses particularitats trobem les S.L. De fet els empresaris individuals, botiguers, etc podien inscriure la seva empresa en el registre mercantil de 1885 però pocs ho feien, essent obligatori només per els empresaris naviliers.

En tercer lloc cal tenir present en aquests treballs de recerca, especialment si volem fer-los amb cert nivell públic d'edició, donat que es tracta d'empreses vinculades a persones o famílies (segons la Cambra de Comerç rarament sobreviuen als cent anys) ens trobarem amb una freqüència destacable problemes tals com baralles familiars, plets hereditaris, lluites pel govern de l'empresa, i inclòs malversacions de fons o desfalcs) que caldrà tractar amb delicadesa però també amb objectivitat.

A fi de presentar les fonts d'una manera cronològica, faré una divisió una mica subjectiva entre les fonts de la Societat Pre-industrial (que per aquesta presentació les considerarem fins el segle XVIII) i les de la Societat Industrial dels segles XIX i XX, ja que les fonts son notòriament diferents, i explicaré breument que hi podem trobar en les mateixes.

Fonts en una Societat Pre-Industrial

Cal dir que moltes indústries importants en el segle XIX varen tenir la seva formació en coneixements i patrimoni dels segles anteriors, i l'extensió del comerç i la maquinària, juntament amb un esperit emprenedor renovat, va ésser la clau del seu desenvolupament.

Llibres gremials: l'ingrés a nous aspirants, ascens a mestres d'ofici, anys en què sobresurten, així com algunes dades econòmiques, juntament amb les aliances matrimonials.

Protocols notarial: contractes d'aprenentatge, arrendaments de terres, botigues o edificis, així com canals de reg, molins ,etc.

Llibres de Cadastre: el pagament de taxes pel cadastre industrial ens dóna una idea de la importància o el volum (aquesta taxa anava vinculada per exemple al número de telers, etc.

Arxius d'Indústries desaparegudes: que podem trobar en arxius locals o generals i que s'han conservat per la raó que sigui.

Fonts en una Societat Industrial

Llibres d'actes de l'empresa: dins d'un llenguatge molt protocolitzat ens informen de qui formava part de l'empresa, qui la dirigia, quan varen succeir canvis estructurals o quan i qui feia aportacions de capital, etc.

Informació del Registre Mercantil: encara que cada foli (fotocopiats) té el seu cost, ens acredita els capitals aportats, nomenament de càrrecs, col·lectivitacions durant la guerra civil i especialment ens remet a les dades notarial dels canvis amb una escriptura que els formalitzava.

Anuari Riera: fou una publicació que contenia dades (objecte d'activitat, adreces, etc) des de petites botigues fins a grans empreses a tota Espanya. Permet situar petites botigues en pobles i s'inicia el 1895 fins a la guerra civil. Exemplars d'aquest anuari entre altres llocs el trobem a la Cambra de Comerç de Barcelona.

Llibres de Matrícula Industrial: Subdividit en tarifes i classes d'activitat. En el cas de Barcelona es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) i existeix des de principis del segle XIX. Molts ajuntaments també els conserven (eren taxes anuals) i permet conèixer adreces, importància del negoci, etc. Ja més difícils de consultar són els Arxius Centrals del Ministeri d'Hisenda on es troben més dades. De fet d'aquests darrers han sortit els estudis econòmics i sectorials publicats.

Registre d'expedients d'obres: quan una botiga o una indústria sol·licitava una llicència d'obres ja sigui per començar o ampliar el negoci , tant la sol·licitud com la seva concessió quedaven registrades (a vegades amb un expedient molt complet que inclou plànols, etc).

Registre de patents: quan una empresa inscrivía una nova patent es publicava en el "Boletín de la Propiedad Industrial". Editat per la actual O.E.P.M (Oficina Española de patentes y Marcas). Aquest Butlletí es remunta a principis del segle XX i poden obtenir-se fotocòpies a partir del nom de l'individu o l'empresa que el va sol·licitar. En cas de no tenir accés fàcil a aquest Butlletí es pot demanar a un agent de marques i patents.

Les Hemeroteques on line: (per exemple, La Vanguardia, ABC, etc) que ens aporten notícies de les empreses de qualsevol mida (així trobem demandes de personal, informació de vagues i conflictes, anuncis publicitaris, anuncis oficials de l'empresa, i notes de suspensions de pagaments, fallides, etc. Posant el nom

Genealogia i entorns empresarials

de l'empresa directament o amb petites variants reproduïrem les pàgines que contenen la seva informació des de finals del segle XIX.

Revistes de caire local: moltes publicacions en els pobles porten notes sobre les empreses que han format part del seu passat o present empresarial.

Publicacions d'inventaris de caire generalista: especialment en el segle XIX i XX trobem els catàlegs de les fires de mostres, publicacions geogràfiques en el segle XIX (Madoz i altres) feien estudis de la industrialització de pobles i comarques. Hem de ser conscients que les empreses sempre han amagat la seva importància econòmica i pot ser que on diu dotze telers potser en siguin més, ja que aquestes publicacions servien de base després a Hisenda.

Objectes de col·leccionisme: quan el producte, ja sigui per si mateix o per l'embalatge que comportava, té un interès pels antiquaris, en els seus webs per internet podem trobar exemplars de l'objecte fotografiats i valorats. Cal ser conscient que de vegades la cronologia assignada no és correcta. Un cas especial pot ser les de societats títols de les quals han desaparegut (accions i obligacions) que tenen un cert mercat i que, per exemple trobem en les mostres d'antiquaris i en el mercat de Sant Antoni.

Dades i fotografies en arxius històrics: l'afany actual de recuperar la memòria històrica de la nostra expansió industrial comporta que sovint es trobin dades i fotografies d'empreses ja desaparegudes en aquests tipus d'arxius.

Registre de la Propietat: de la mateixa manera que ens aporta dades de les finques, trobarem quan una empresa va adquirir un terreny o es va ampliar una fàbrica. Molt sovint els propietaris no són els mateixos empresaris en l'actualitat.

Recerca global per internet: Clicant en un cercador amb el nom de l'empresa o noms semblants trobem sorpreses (llocs on hi ha dades, publicacions que ens parlen d'ella, aportacions de particulars o altres investigadors). Per exemple, a tall anecdòtic jo m'he trobat amb gent que explica en les seves memòries personals el temps que va treballar en una empresa determinada (per bé o per mal, de vegades!!!).

Finalment cal dir que a més de la genealogia dels individus que al principi d'aquest article esmentava, és molt important per entendre les dades, reunir mitjançant estudis sectorials publicats la marxa econòmica. Això permet entendre les crisi, els canvis en les matèries primes o en l'activitat i inclòs la decisió de fundar l'empresa o les causes de les seves transformacions o desaparició. Afortunadament, els estudis publicats són molts i cobreixen un ampli espectre de negocis, botigues i empreses que ens permeten entendre el que va succeir a la persona o nissaga objecte de les nostres recerques.